

Ігнатенко Ірина Володимирівна,

*к. ю. н., асистент кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПРАВОВА ОХОРОНА ҐРУНТІВ У ПРОЦЕСІ БЛАГОУСТРОЮ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Особливості охорони земель у межах населених пунктів полягають в тому, що їх землі – це переважно не родючий ґрунт, якому загрожують ерозія, виснаження чи засолення, а так званий «міський ґрунт», тобто удосконалені працею людини поверхні із складним «земельно-майновим» правовим режимом використання. Охорона таких територій полягає, перш за все, від самочинної забудови, нераціонального використання для розміщення виробничих та інших об'єктів, а також у захисті відповідних прав власників землі та землекористувачів.

У межах населених пунктів заходи щодо раціонального використання та ефективної охорони полягають ще й у забезпеченні належного санітарно-епідеміологічного стану земель шляхом здійснення певних заходів. Йдеться, зокрема, про своєчасне прибирання, недопущення забруднення відходами та стічними водами, збереження існуючих ландшафтів та зелених насаджень, раціональне використання відокремлених від природного стану ґрунтів для поліпшення стану об'єктів благоустрою тощо. Це значною мірою зближує «охорону земель» та «благоустрій», який здійснюється у межах населених пунктів.

Охорона земель не вичерпується тільки збереженням властивостей землі як просторового базису і створених у результаті діяльності людини поліпшень якості землі. Об'єктом охорони виступає також ґрунт на таких землях. Особливість міських ґрунтів полягає в тому, що їх охорона повинна здійснюватися в двох напрямках, однаково екологічно важливих: якісному і кількісному. Охорона якості міських ґрунтів включає в себе заходи, спрямовані: 1) на збереження властивостей родючого шару ґрунту, який виступає основою виростання міської рослинності (квітників, газонів, дерев, чагарників і т.д.), і 2) запобігання забруднення, засмічення та інших видів негативного впливу на ґрунти. Збереження ж кількості ґрунтів, тобто розмірів займаних ними площ, – мета, специфічна саме для міст, і методи забезпечення можна назвати унікальними для законодавства.

Багато заходів з охорони земель одночасно спрямовані і на охорону розташованих на них ґрунтів. Мова йде, наприклад, про деякі роботи з благоустрою території, рекультивацию, відновлення порушеного стану земель та ін.

Незважаючи на те, що охорона земель і ґрунтів часто включає одні і ті ж заходи, як об'єкт правової охорони ґрунти не ідентичні землям [1, с. 31]. Слід зазначити, що в цілому, охорона земель не спрямована на збереження кількості земель – охороняються саме якісні властивості землі. Це і властивості землі як засобу виробництва, і властивості землі як територіального базису, і властивості землі як природного об'єкта. Наявність ґрунтового шару і родючість земель також є якостями земель. Кількість землі як простору залишається незмінним, за винятком, наприклад, випадків створення штучних земельних ділянок. При забудові земель їх кількість також не зменшується – змінюються саме якісні характеристики земель [2, с. 4].

Однак якщо розглядати саме землі, яким притаманна чітко визначена ознака – наявність ґрунтового шару, то в даному випадку можна вести мову про збереження площі таких земель [3, с. 198]. Заходи, спрямовані на збереження площі земель, покритих ґрунтом, займають не останнє місце в вирішенні завдань правової охорони ґрунтів.

Втрата землями ґрунтового покриву тягне «омертвіння земель» з точки зору використання їх в агросфері. З огляду на те, що такий негативний наслідок діяльності людини виникає неминуче і повністю усунути його неможливо, завданням правового впливу буде зведення до мінімуму його масштабів [4, с. 138].

Основний негативний фактор, що тягне втрату ґрунтового шару земель – його заміщення твердим покриттям під час благоустрою земель. «Запечаткування території» за своєю природою є порушенням ґрунтів у межах населених пунктів, тобто в принципі негативно впливає на зміну структури ґрунтів. Дане поняття означає припинення або

різке зниження доступу кисню до поверхні землі та до ґрунту, у зв'язку з чим відбувається їх руйнування.

Метою проведення більшості робіт з благоустрою земель виступає така зміна їх якісного стану, яка дозволила б тривалий час використовувати їх для пересування і перебування громадян. Тобто, мета благоустрою – пристосування земель для використання за призначенням, а не забезпечення збереження їх природних властивостей. Тому діяльність з благоустрою з точки зору охорони ґрунтів має подвійний характер: з одного боку, деякі дії, що входять до нього, дозволяють охороняти землі і ґрунту від негативних впливів, пов'язаних з їх використанням громадянами (таких, як ущільнення, засмічення), але з іншого – це і джерело істотного негативного впливу.

У зв'язку з цим повинні прийматися спеціальні заходи, спрямовані на охорону земель від даного виду негативного впливу і збереження кількості земель з відкритими ґрунтами. Ці заходи можна умовно згрупувати в два напрямки: планування використання земель та охорона існуючих ділянок з відкритими ґрунтами.

1. Планування використання земель забезпечує збалансований розподіл земель для різних видів використання. На землях з відкритими ґрунтами зазвичай розташовуються «острівці зелені» – газони, клумби, деревна і чагарникова рослинність. Наявність ділянок, зайнятих такими об'єктами, має передбачатися і враховуватися при всіх видах планування, до яких належать територіальне планування, планування використання земель для розміщення нестационарних торгових об'єктів, рекламних конструкцій, місцеві програми в галузі благоустрою територій, плани і програми будівництва та ремонту об'єктів інфраструктури. Завершальними і найбільш детальними етапами планування використання таких земель є планування території, архітектурно-будівельне і садово-паркове проектування.

2. Правове забезпечення збереження вже існуючих земель з відкритими ґрунтами крім планування забезпечено й іншими юридичними та організаційними заходами. Оскільки такі землі зазвичай зайняті деревною, чагарниковою або трав'янистою рослинністю, відносини з охорони ґрунтів на них часто регулюються Правилами утримання зелених насаджень міст та інших населених пунктів.

Для збереження площі «озелених територій» в законодавчих актах зазвичай передбачається наступна система заходів: проведення інвентаризації та обліку зелених насаджень; створення підприємств, які спеціалізуються на діяльності з озеленення; можливість знесення зелених насаджень та подальшого проведення будівельних робіт тільки за наявності спеціального дозволу.

Незважаючи на те, що збереження і відновлення родючого шару ґрунтів не відноситься до першочергових завдань при реалізації охорони земель у межах населених пунктів, так як даний критерій не є ос-

новним при оцінці якості земель, охорона ґрунтового шару – це необхідна умова охорони земель насамперед у великих містах. У першу чергу правове регулювання охорони ґрунтів має бути спрямоване на забезпечення такої якості ґрунтів, яке сприяє забезпеченню екологічної безпеки даних міст, а також забезпечення сприятливих умов життєдіяльності населення, що проживає на їх територіях.

Список використаних джерел

1. Колбасов О. С. Терминологические блуждания в экологии / О. С. Колбасов // Государство и право. — 1999. — № 10. — С. 27–37.
2. Петропавловская Ю. С. Правовое содержание понятия «негативное воздействие хозяйственной деятельности на земли» / Ю. С. Петропавловская // Экологическое право. — 2014. — № 3. — С. 3–7.
3. Правовое обеспечение благоприятной окружающей среды в городах / отв. ред. Н. В. Кичигин. — Москва, 2013. 336— с.
4. Ерофеев Б. В. Правовой режим земель городов / Б. В. Ерофеев. — Москва, 1976. — 200 с.

Збірник матеріалів Міжнародного Конгресу 3-415 «Правові проблеми державно-приватного партнерства в умовах євроінтеграції», присвяченого 20-річчю Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса, 2–4 червня 2017 р. / відп. ред.: Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, Т. Є. Харитонova ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – Одеса : Юридична література, 2017. – 280 с.

ISBN 978–966–419–304–4.

Збірник матеріалів Міжнародного Конгресу «Правові проблеми державно-приватного партнерства в умовах євроінтеграції», присвяченого 20-річчю Національного університету «Одеська юридична академія», містить тези доповідей учасників даного наукового заходу.

Видання буде корисним для наукових працівників, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів вищих юридичних навчальних закладів, юристів-практиків.

УДК 351.82:334.723(477+4)(063)

Наукове видання

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
Міжнародного Конгресу
«ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ
ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ»,**

присвяченого 20-річчю
Національного університету
«Одеська юридична академія»

*м. Одеса
2-4 червня 2017 року*

Українською, російською мовами

Відповідальні редактори:
Є. О. Харитонов, О. І. Харитонова, Т. Є. Харитонова

Видано в авторській редакції
Технічний редактор **Т. В. Іванова**

Дейнега Марина Андріївна

Відтворення природних ресурсів у системі природоресурсних правовідносин..... 133

Заверюха Марина Михайлівна

Актуальні питання мораторію на експорт лісо- та пиломатеріалів у необробленому вигляді..... 135

Зверховська Валентина Францівна

Характеристика культурних цінностей як об'єктів цивільних прав у філософському значенні..... 138

Зусь Віталій Анатолійович

Виробничі відходи: теоретико-методологічні засади розвитку підходів до визначення та змісту..... 140

Ігнатенко Ірина Володимирівна

Правова охорона ґрунтів у процесі благоустрою населених пунктів..... 143

Караханян Карина Мартинівна

Щодо співвідношення понять «земельні торги», «земельний аукціон», «електронні земельні торги»..... 146

Карпінська Наталія Володимирівна

Правове регулювання забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарського товару у контексті вимог СОТ..... 149

Кирилюк Алла Володимирівна

Фільтрація контенту в Мережі..... 151

Киценко Олександр Петрович

Тенденції становлення законодавства про оподаткування використання лісових ресурсів..... 155

Кізюн Людмила Іванівна

Колізії у правовому статусі Держгеокадастру України..... 157

Ковальчук Тетяна Григорівна

Щодо проблем правового регулювання фінансування землеохоронних заходів в Україні..... 161

Ковач Денис Леонідович

Особливості виникнення земельних прав при переході майнових прав на об'єкти нерухомості..... 163

Ковтун Олена Миколаївна

Місце та перспективи розвитку принципу зонування земель у законодавстві України..... 166

Кондратенко Дар'я Юрївна

Перспективи запровадження 3D (4D) кадастру в Україні..... 169